

VOĐA SPORTSKOG TIMA I LIDERSTVO U OBRAZOVANJU

SPORTS TEAM LEADERS AND LEADERSHIP IN EDUCATION

Doc. dr Branka Savović, pedagog¹⁹
Doc. dr Sandra Radenović, sociolog²⁰
Doc. dr Ana Orlić, psiholog²¹

Sadržaj. *Prema rezultatima istraživanja Unije sindikata prosvetnih radnika, realizovanog tokom 2014. godine na uzorku od 75% svih osnovnih i srednjih škola Republike Srbije, nastavnici fizičkog vaspitanja angažovani su na funkciji direktora škole u 72,7% slučajeva. Dakle, lideri škola najčešće dolaze iz redova diplomiranih studenata Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja Univerziteta u Beogradu. Ukoliko se uporede karakteristike studenata sa karakteristikama dobrih lidera, podaci nisu iznenađujući. Tokom studija, posebna pažnja se posvećuje obučavanju studenata za ulogu vođe tima. Obuka je dvostrano orijentisana: studenti se obučavaju da budu vođe projektnih i vođe sportskih timova. Ipak, njihovu obuku treba dopuniti savremenijim saznanjima, posebno iz oblasti savremenog menadžmenta i marketinga, informatike i kulture ponašanja.*

Ključne reči: *lider u obrazovanju, vođa tima, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, studenti, karakteristike.*

Abstract. *According to the results of the research done by the Association of Teachers' Unions, done in the course of 2014 with a sample that included 75% of all elementary and high schools in the Republic of Serbia, the PE teachers are in capacity of school principal in 72,7% of cases. Therefore, school leaders are most often recruited from the graduate students of Physical Education and Sport of the University of Belgrade. Should we compare the features of students and good leaders, the data are not surprising. In the course of the studies, special attention is dedicated to students' training for team leader. The training is twofold: students are trained to be leaders of both project and sports teams. Still, their training should be accompanied with more contemporary knowledge, especially from the field of modern management and marketing, IT and behavioural culture.*

Key words: *leader in education, team leader, Faculty of Sport and Physical Education, students, features.*

¹⁹ Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Beogradu

²⁰ Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Beogradu

²¹ Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Beogradu

1. LIDER, SPORT, OBRAZOVANJE

Diskurs *lider u obrazovanju* je relativno novijeg datuma u nas. Termin *lider* je zgodna tuđica, zamena za našu reč *vođa* koja je tokom političkih previranja devedesetih dobila vrlo negativnu konotaciju. Pod diskursom *vođa* podrazumevan je apsolutista, a pod izrazom *lider* uglavnom se podrazumeva osoba izraženih menadžerskih sposobnosti.

Donekle, termin se održao u pedagoško-sportskoj literaturi ublažen dodatkom *vođa tima*. Mnogo značajnije od terminoloških nedoumica je da se oko diskursa *vođa tima* razvijala i realizovala pedagoška obuka na pojedinim višim školama i fakultetima. Ova obuka studenata

je praktikovana i na Fakultetu sporta i fizičkog vaspitanja Univerziteta u Beogradu (u nastavku: DIF-a²²), prvenstveno na akademskim studijama. Obuka je dvostrano orijentisana: studenti se obučavaju da budu vođe *projektnih* i vođe *sportskih* timova.

Rezultati su očekivani ali za širu, pa i pedagošku javnost, iznenađujući. Diplomirani studenti Fakulteta sporta i fizičke kulture, a zatim nastavnici fizičkog vaspitanja, pokazuju više liderskih sposobnosti od svojih vršnjaka. Nakon završetka studija, nastavnici fizičkog vaspitanja veoma su često angažovani na radnim mestima direktora škola. Prema rezultatima istraživanja Unije sindikata prosvetnih radnika, realizovanog tokom 2014. godine na uzorku od 75% svih osnovnih i srednjih škola Republike Srbije, nastavnici fizičkog vaspitanja angažovani su na funkciji direktora škole u 72,7% slučajeva. Dakle, lideri škola najčešće dolaze iz redova nastavnika fizičkog vaspitanja.

Branka Savović

▣ 1999. Diplomirani pedagog, dobitnik priznanja Najbolji student generacije Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Tema: "Ličnost i uloga nastavnika";

▣ 2003. Magistar pedagogije, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu. Tema: "Agresivnost učenika u školi";

▣ 2005. Stručno usavršavanje tokom studijskog boravka na Univerzitetu u Helsinkiju;

▣ 2009. Doktor pedagoških nauka, Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu. Doktorat iz oblasti analize diskursa, interdisciplinarno orijentisan (komunikologija, pedagogija, metodologija). Tema: "Funkcije diskursa usmerenih aktivnosti u vrtiću";

▣ 2014. Izbor u zvanje docent, Univerzitet u Beogradu - Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.

▣ Nastavno iskustvo:

- Zaposlena na Fakultetu sporta i fizičkog vaspitanja od 2014. godine.;

- 2005-2014. Profesor Visoke škole strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Šapcu;

- 2010-2011. Profesor Visoke škole (Beogradska sportska akademija – radni odnos sa 30% radnog vremena). Predavala predmet Pedagogija sporta.

²² Pomenimo kratko da koreni Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja sežu do 1938. godine kada je formirana prva jednogodišnja škola za obrazovanje kadrova iz oblasti fizičkog vaspitanja i sporta, odnosno do 1939. godine kada je počela sa radom Škola za telesno vaspitanje u rangu više škole. Od 1946. do 1953. godine, ova škola je radila kao Državni institut za fiskulturu, pa otuda i popularno ime DIF koje se zadržalo i do današnjih dana. Više o istorijatu ove visokoškolske ustanove videti: <http://www.dif.bg.ac.rs/%D1%81%D1%80/o-fakultetu/istorijat>.

Ti podaci, preneti skoro svim medijima, izazvali su veliku pažnju i dosta komentara u javnosti. Pojedini mediji preneli su mišljenja stručnjaka oličenih u izjavi Milorada Antića da je u pitanju „praksa za koju niko nema posebno objašnjenje“ (Antić, M., Predsednik foruma srednjih stručnih škola, prema: *Telegraf*, 30.08.2014). Ovim tekstom pokušaćemo da bacimo malo svetla na ovaj društveni fenomen, ponudimo moguća objašnjenja i da otvorimo nova pitanja. Namera nam je da povučemo liniju između očekivanih sposobnosti lidera u obrazovanju i osposobljavanja studenata Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja u Beogradu za vođu projektnog i/ili sportskog tima.

2. NEKE KARAKTERISTIKE STUDENATA DIF-A

Koje su to, dakle, osobenosti studenata DIF-a koje ih čine kandidatima za uspešne lidere u školama? Po našem mišljenju, to su:

1. *Fizičke karakteristike.* Studenti su izuzetno zdravi, vode računa o svojoj ishrani, izbegavaju poroke. Motoričke sposobnosti su im na zavidnom nivou (značajno iznad proseka generacije studenata upisanih na druge fakultete), što se meri i utvrđuje još prilikom upisa na studije. Budući da se testovi razlikuju od jedne do druge godine upisa, nećemo ih detaljno prikazivati.

2. *Intelektualne sposobnosti.* Studenti DIF-a prilikom upisa na fakultet polažu test inteligencije prema kojem se rangiraju. Podaci o postignutim rezultatima se ne objavljuju javno ali se, prema podacima Katedre za Psihologiju, rezultati kreću u rasponu od prosečnog do visoko iznadprosečnog uspeha.

3. *Obrazovanje.* Opšti uspeh iz srednje škole se budućim studentima boduje, pri čemu je maksimalni broj bodova 40. Prema podacima DIF-a, na studije su u poslednje četiri godine upisani studenti prosečnog postignuća 30,86 (Tabela 1).

Dr Sandra Radenović

▣ 30.06.2011. god. doktorska disertacija "Odnos lekar-pacijent u paradigmi integrativne bioetike", Odeljenje za sociologiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu;

▣ 12.07.2007. god. magistarski rad "Oblici rasizma u Srbiji nakon petooktobarskih promena (2001. – 2006.)" Odeljenje za sociologiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu;

▣ 02.07.2004. god. diplomski rad "Antisemitizam u Srbiji", Odeljenje za sociologiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.

► Nastavno iskustvo:

- Zaposlena od 05.05.2014. god. u zvanju docenta na Katedri društveno-humanističkih nauka Fakulteta za sport i fizičko vaspitanje Univerziteta u Beogradu;

- od 05.06.2013. god. do 04.05.2014. u zvanju docenta na Katedri humanističkih nauka Medicinskog fakulteta u Beogradu;

- od 01.07.2008. do 04.06.2013. u zvanju asistenta na Katedri humanističkih nauka Medicinskog fakulteta u Beogradu;

- od 01.09.2006. do 30.06.2008. u zvanju saradnika u nastavi na Katedri humanističkih nauka Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

Tabela 1: Srednjoškolski uspeh budućih studenata DIF-a izražen u bodovima

Akadska godina	Najviše rangirani (Maksimum: 40)	Najniže rangirani	Prosečan uspeh 160 upisanih studenata
2011/12.	39,16	19,82	30,61
2012/13.	40	22,26	31,51
2013/14.	40	19,16	29,43
2014/15.	40	23,08	31,90

Bilo bi zanimljivo prikazati podatke o opštem uspehu i uspehu na studijama ranijih generacija studenata, onih koji trenutno vrše funkciju direktora u školama. Na žalost, iz tehničkih razloga (zamena informatičkog sistema na Fakultetu) to trenutno nije moguće.

Prema podacima iz Tabele 1, prosečan broj bodova budućih studenata DIF-a se kreće oko 30,86. Ovaj obrazovni osnov se nadograđuje.

Tokom studija, studenti konstruišu nova znanja. Pored sportskih, bio-medicinskih i metodičkih predmeta, studenti se upoznaju sa društveno-humanističkim naukama (Psihologija, Sociologija, Istorija, Engleski jezik i Pedagogija). Tokom seminara iz Pedagogije, posebna pažnja se posvećuje etici, komunikaciji i timskom radu, dakle bazičnim i neophodnim saznanjima za rad budućeg lidera u obrazovanju.

4. *Disciplina i odlučnost.* Budući da se većina studenata DIF-a bavi sportom još od malih nogu, naviknuti su na (1) poštovanje pravila sportske igre (2) poštovanje pravila takmičenja i odluke sudija, (3) poštovanje svih kolektivnih i dogovornih disciplinskih normi kluba u kojem treniraju.

5. *Poštovanje hijerarhije.* U sportu, posebno u kolektivnim sportovima, postoji jasna hijerarhija. Podrazumeva se da će svaki mladi sportista poštovati trenera, koji je oličenje autoriteta i modela ponašanja, trener će poštovati rukovodstvo, itd.

6. *Zdrave navike i kontinuiran rad na samousavršavanju.* Rad na poboljšanju svojih sposobnosti se odvija svesno, sistematski i kontinuirano. Prema Sajidu [5], potrebno je minimum 10000 sati vežbe da bi se postigao uspeh u sportu. Naši studenti su veoma svesni ovih činjenica.

7. *Visok stepen unutrašnje motivacije za postignućem.* Tokom amaterskog bavljenja sportom sportisti se ne nagrađuju novčano, a retko kad dobijaju druge vrste nagrada. Iz tog razloga, ne razvijaju u većoj meri spoljašnju motivaciju (kao profesionalni sportisti) već jačaju unutrašnju, intinzičnu. Slikovit primer za to je događaj u autobusu tokom ekskurzije „U susret Belom Anđelu“ organizovane tokom akademske 2014/15. godine²³. Studenti prve godine su tom prilikom organizovali prostor u sredini autobusa tako da tokom vožnje mogu da odrade najosnovnije telesne vežbe kako ne bi propustili trening.

8. *Svest o potrebi za saznanjima iz oblasti timskog rada.* Tokom akademske 2014 – 15. godine realizovali smo mini istraživanje među studentima prve godine studija Fakulteta za

Ana Orlić

Obrazovanje:

▣ 2001 Diploma, Univerzitet u Beogradu - Filozofski fakultet, oblast: Kognitivna psihologija;

▣ 2008 Magistratura, Univerzitet u Beogradu - Filozofski fakultet, oblast: Psihologija individualnih razlika;

▣ 2009 Izbor u zvanje asistent, Univerzitet u Beogradu - Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, oblast: Psihologija.

▣ Nastavno iskustvo:

-Zaposlena na Fakultetu sporta i fizičkog vaspitanja od 24.12.2009. godine.

²³ više na: <http://www.dif.bg.ac.rs/en/subjects/pedagogija/2885-ekskurzija-2015-u-susret-belom-andjelu>

sport i fizičko vaspitanje u Beogradu. Od ispitanih 156 studenata tražili smo da odgovore na pitanja iz upitnika. Jedno od pitanja otvorenog tipa je bilo: Šta mislite koja znanja i veštine su potrebne uspešnom nastavniku fizičkog vaspitanja? Rezultati ovog istraživanja biće predmet drugog rada; za potrebe ovog članka, bitno je da navedemo da je 121 ispitan student, tj. 77,56% ispitanog uzorka, između ostalih, naveo i karakteristike koje se mogu podvesti pod odgovor „uspešan vođa tima“ (npr. dobar vođa, da zna da rukovodi timom, da zna dobro sve da organizuje, timski igrač, itd).

9. *Iskustvo i nova saznanja.* Iskustvo iz sporta, posebno kolektivnog, pomaže studentima da osveste da nema uspeha pojedinca bez uspeha tima. Pored sportskog timskog rada, tokom studija studenti se osposobljavaju za projektni timski rad. Osnov ove obuke čine saznanja o timskom radu u vaspitnoj praksi T. Pavlovski i Pavlović Breneselović D. [4], a seminar je dopunjen i obogaćen novijim saznanjima iz oblasti projektnog timskog rada.

10. *Visok stepen tolerancije na frustracije.* Tokom sportskih takmičenja nižu se pobeđe, ali i porazi. Za sportiste u razvoju, poraz je pokazatelj njihove trenutne spremnosti i okidač za novi izazov i ne pridaje mu se posebna pažnja. Istovremeno, sportisti od malih nogu uče da „pruže ruku i čestitaju boljem“ timu ili igraču i da od boljeg uče nove poteze, a to je esencijalna sposobnost svakog lidera.

Deset gorenavedenih osobenosti ne predstavljaju konačni spisak; više su poziv za promišljanje, menjanje i dopunjavanje istog. Posebno pitanje je u kojoj meri se ove karakteristike nalaze na spisku karakteristika dobrog lidera.

3. LIDERSTVO: KARAKTRISTIKE

Najčešće citiran autor u tekstovima iz oblasti liderstva je Anri Fajol (Henri Fauol, 1841-1929). Fajol je među prvima pokušao da definiše konstitutivne funkcije upravljanja. To su planiranje, organizacija rada, komandovanje (tj. rukovođenje), koordinacija rada svih zaposlenih i kontrola. Zatim, formulisao je i 14 principa uspešnog i efikasnog funkcionisanja sistema radne jedinice [2]. To su:

1. Model ponašanja, koordinator aktivnosti, “zrači pozitivno”.
2. Planira (olakšavajuće i otežavajuće faktore) i programira rad, održava disciplinu u timu, pruža podršku.
3. Istrajan (motivisan, meri napredak, a poštuje čoveka, tolerantan na frustraciju, ne odustaje već menja pravac).
4. Mentalno snažan (otporan na iskušenja i kratkoročna zadovoljstva, samodisciplinovan).
5. Pamti, pažljivo i kritički procenjuje, zamišlja, obrazlaže.
6. Poštuje tuđ stav i iskustvo, prihvata obrazloženu kritiku, aktivno sluša.
7. Oprezan (procena činjenica i suprotnog tima) i odlučan.
8. Permanentno se usavršava, poštuje iskustvo (svoje, tuđe).
9. Kreativan, otvoren za nove predloge.
10. Ima saradnike, ali preuzima odgovornost za uspeh (neuspeh).

Kada uporedimo karakteristike koje navodi Fajol sa osobenostima studenata DIF-a, zaključujemo da studenti, tokom svog obrazovnog i sportskog iskustva, razvijaju gotovo sve navedene osobine neophodne osobi koja treba da upravlja organizacijom. Treba reći da karakteristike 2, 5 i 9 nisu u prvom planu i na njima treba posebno raditi kroz sve seminare na fakultetu.

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Ako uporedimo gorenavedene karakteristike studenata Fakulteta za sport i fizičkog vaspitanja u Beogradu sa principima koje navodi Fajol, jasno je da *postoje* objašnjenja koja stoje iza činjenice da bivši studenti ovog fakulteta razvijaju sposobnosti lidera u obrazovanju i preuzimaju odgovorne funkcije u školama Republike Srbije.

Ipak, i iza Fajolovih principa i iza naše liste osobenosti studenata DIF-a ostaje mnogo otvorenih pitanja o liderstvu u savremenim institucijama. Neke od oblasti Fajol nije pominjao (mada se pominju u radovima savremenijih autora), a nedostaju i u obrazovnom sistemu naših visokoškolskih institucija. To su, pre svega, oblasti savremenog menadžmenta i marketinga, saznanja o najnovijim informatičkim dostignućima i kultura ponašanja u najširem smislu te reči – od pravila oblačenja pa do kulture pisanja i izražavanja. Nadamo se da će nove reforme programa rada i novi obrazovni projekti iz oblasti liderstva ići u korak sa ovim potrebama.

REFERENCES

- [1] Alibabić, Š., Čukanović – Karavidić, M i I. Đorđević (2013), *Obrazovanje menadžera za akciju*. Nastava i vaspitanje 2/2013 (107-126).
- [2] Biličić, M.(1999), *Metodička osnova, ustroj i trajnostupravljačke misli H. Fayola*. Politička misao, Vol XXXVI, (1999.), br. 3, (194—206)
- [3] Havelka, N i Lazarević, Lj. (2011), *Psihologija menadžmenta u sportu*, Beograd: Visoka sportska i zdravstvena škola strukovnih studija.
- [4] Pavlovski, T. i Pavlović Breneselović D. (2000), *Timski rad u vaspitnoj praksi*, Beograd: Fond za otvoreno društvo.
- [5] Sajid, M.(2014), *Mit o talentu*, Novi Sad: Psihopolis Institut.

Izvori sa interneta:

<http://www.telegraf.rs/vesti/1206533-i-tako-vec-godinama-svaki-treci-direktor-profesor-fizickog>

<http://www.dif.bg.ac.rs/%D1%81%D1%80/o-fakultetu/istorijat>